

Ірина Вікторівна Вайнілович

завідувачка відділу аспірантури, докторантури

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,

проспект Науки, 72, Дніпро, 49045, Україна

aspdnu215@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-0397-6009>

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ КАЛЬКУЛЯЦІЇ ВИТРАТ ЗАХИСТУ ДИСЕРТАЦІЙ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА)

У статті представлено економічне обґрунтування вартості організації та проведення захисту дисертацій здобувачів ступеня доктора філософії, які не проходили повний курс навчання в межах освітньо-наукової програми закладу вищої освіти. Проведено порівняльний аналіз нормативно-правового забезпечення та фінансових механізмів в Україні й за кордоном. З'ясовано, що для закладу вищої освіти процес організації та проведення захисту пов'язаний із додатковими фінансовими витратами, оскільки він охоплює фінансування утримання інформаційно-бібліотечних і матеріально-технічних ресурсів, оплату комунальних та інших послуг, перевірку дисертаційних робіт на плагіат, оформлення дипломів, а також потребує залучення офіційних опонентів і забезпечення роботи технічного та адміністративного персоналу.

У міжнародній практиці виділяють дві моделі: якщо здобувач на даний момент не проходить навчання за освітньо-науковою програмою, заклад або держава стягує з нього спеціальний платіж, або ж покриває всі витрати на атестаційні процедури за рахунок бюджетного фінансування чи включення у вартість навчання здобувача третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

На прикладі Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара розроблено економічну модель калькуляції витрат із урахуванням прямих та непрямих витрат, пов'язаних із атестаційною процедурою та захистом дисертації доктора філософії здобувачами, які не є випускниками освітньо-наукової програми саме цього закладу вищої освіти. Запропоновано прозорий підхід до встановлення вартості платних послуг із організації захисту для сторонніх здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, що забезпечує фінансову стійкість закладу вищої освіти, доброчесність та відкритість процедури атестації та захисту дисертації доктора філософії.

Ключові слова: доктор філософії, заклад вищої освіти, атестаційна процедура, калькуляція витрат, прозорість процедури, разова спеціалізована вчена рада, економіка вищої освіти.

JEL Classification: A23; D61; L23; M11.

Як цитувати: Вайнілович, І. В. (2025). Економічне обґрунтування калькуляції витрат захисту дисертацій докторів філософії (на прикладі Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара). *Соціальна економіка*, 71, 14–25. doi.org/10.26565/2524-2547-2025-71-02

Вступ. Внаслідок реформування системи підготовки наукових кадрів в Україні та впровадження нових процедур атестації на здобуття ступеня доктора філософії заклади вищої освіти (ЗВО) змушені забезпечувати захист дисертацій осіб, які не проходили повний курс освітньо-наукової

програми ОНП, але використовують інфраструктуру й кадровий ресурс закладу.

Процедура атестації здобувача ступеня доктора філософії передбачає: успішне завершення здобувачем освітньо-наукової програми (виконання освітньої складової, публікація наукових результатів, оформ-

лення дисертаційної роботи); формування разової спеціалізованої вченої ради; публічний захист дисертації; отримання диплома доктора філософії.

При формуванні складу разової спеціалізованої вченої ради обов'язковою умовою є залучення, як правило, двох офіційних опонентів. Офіційні опоненти – це особи, які мають науковий ступінь, є компетентними вченими за тематикою наукового дослідження здобувача, за основним місцем роботи працюють науково-педагогічними (НПП) або науковими працівниками (НП) але не в тому ЗВО, де створюється рада. Формування разової спеціалізованої вченої ради на здобуття ступеня доктора філософії можливе лише в закладі вищої освіти з акредитованою ОНП.

Починаючи з 2024 року, після затвердження змін до постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023р. № 502, в ЗВО виникають ситуації, коли здобувачі освітньо-наукового ступеня доктора філософії поновлюються виключно з метою проходження процедури захисту дисертації, переводяться з інших закладів вищої освіти, де ОНП втратила акредитацію або не була акредитована, або завершили навчання, але не встигли захиститися у встановлений термін, або через ліквідацію ЗВО. Тобто, які не навчалися в цьому закладі вищої освіти, але прагнуть скористатися його ресурсами для захисту.

У всіх зазначених випадках загальна сума оплати за освітні послуги або відсутня, або є недостатньою для покриття фактичних витрат ЗВО, пов'язаних з процедурою атестації. Це створює фінансове навантаження на заклад, оскільки організація та проведення захисту передбачає залучення офіційних опонентів, технічного та адміністративного персоналу, перевірку дисертаційних робіт на плагіат, оформлення диплома, а також витрати на утримання та забезпечення інформаційно-бібліотечних і матеріально-технічних ресурсів, комунальні та інші послуги.

Предмет дослідження – це витрати на проходження процедури атестації здобувача, які не проходять повного курсу навчання в ЗВО.

Об'єктом цього наукового дослідження є економічні відносини між закладом вищої освіти та здобувачем у процесі проходження процедури атестації.

Отже, метою дослідження стало створення обґрунтованої моделі калькуляції витрат на організацію та проведення захисту дисертацій для здобувачів, які не про-

ходять повного курсу навчання в ЗВО, на прикладі Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Завданням дослідження є економічне обґрунтування вартості організації та проведення процедури захисту дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії і полягає в розрахунку, аналізі та обґрунтуванні прямих і непрямих витрат, пов'язаних із підготовкою, організаційним забезпеченням і безпосереднім проведенням захисту. Модель базується на принципах економічної доцільності, об'єктивності, ресурсної збалансованості та прозорості з урахуванням нормативних вимог і специфіки функціонування ЗВО.

Таким чином, дослідження питання калькуляції витрат на організацію та проведення захисту дисертацій є актуальним як з точки зору вдосконалення фінансового менеджменту у сфері вищої освіти, так і з огляду на забезпечення якості, відкритості та доброчесності освітнього процесу на завершальному етапі підготовки наукових кадрів.

Огляд літератури. Оновлення науково-педагогічних та наукових кадрів завжди було дуже важливим питанням для розвитку держави, бо отримання якісної вищої освіти для громадян є основним показником підвищення наукового потенціалу нації.

При підготовці науково-педагогічних та наукових кадрів необхідно пройти весь шлях навчання в аспірантурі виконавши освітню та наукову складові.

В минулі періоди процедура підготовки в аспірантурі визначалася Положенням про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів¹. Навчання в аспірантурі не завжди завершалося захистом дисертації, бо не було чіткого обмеження у строках. Захист був можливий і після закінчення навчання в аспірантурі при наявності: складених кандидатських іспитів, написаного рукопису дисертації та друкованих наукових публікацій. В наукових роботах Ю. Є. Демідової детально розглядалися аспекти проходження процедур атестації наукових кадрів кінця XX початку XXI століття: введення різних форм навчання (денна, заочна, вечірня), інститутів пошукувачів (робота над дисертацією поза аспірантурою).

В наукових роботах П. В. Щипанського, А. А. Корецького, Г. В. Капосльоз, М. М. Зайцева (2018) зазначається, що за-

1 Про затвердження Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів : Документ 309-99-п, втратив чинність, поточна редакція — Втрата чинності від 01.01.2019, підстава - 261-2016-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/309-99-п#Text> (дата звернення: 08.07.2025).

хист дисертації відбувався у постійнодіючих спецрадах та рішення про присудження відповідного наукового ступеня затверджувалося експертною радою Вищої атестаційної комісії (ВАК). Загальна процедура проходження атестації була дуже затягнутою за часом, бо супроводжувалася багаторівневою відповідальністю та дублюванням роботи фахівців різних експертних груп (у закладі вищої освіти – при представленні роботи на засіданні кафедри, членами постійнодіючих спецрад – під час захисту дисертації, експертами Вищої атестаційної комісії – при рішенні про присудження наукового ступеня), що вимагало спрощення процедур присвоєння наукового ступеня шляхом надання закладам вищої освіти більшої автономії з загальним контролем Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) та Міністерством освіти і науки України.

При підготовці до проходження процедури атестації здобувача та як одна з обов'язкових вимог для захисту дисертації є затверджена кількість опублікованих наукових досягнень здобувача, це є однією з відмінностей проходження захисту доктора філософії в США (Шевченко & Змійова, 2024).

Підготовка молодих науковців передбачає забезпечення якості за допомогою внутрішніх систем, моніторингу, відповідних освітніх програм, кваліфікованого персоналу та фінансових ресурсів (Kalashnikova et al., 2022). У Великій Британії програми підготовки докторів філософії в галузі освіти характеризуються відкритістю, безперервністю та інтеграцією, використовуючи різні методи навчання, такі як дослідницьке, командне та спільне дослідницьке навчання (Бідюк & Третько, 2022). З метою здатності орієнтуватися в сучасних тенденціях розвитку професійної педагогіки майбутніх докторів філософії Інститут професійної освіти в Україні пропонує такі курси, як «Порівняльна професійна педагогіка», як частину підготовки (Гайдук, 2022). У свою чергу, досвід закордонних університетів підтверджує, що трансформація освітніх практик у період пандемії COVID-19 актуалізувала потребу в системному впровадженні онлайн-навчання, інституційній підтримці викладачів та розбудові цифрової інфраструктури, що є важливим і для забезпечення якості підготовки докторів філософії в Україні (Vivek et al., 2023). Щодо розрахунку собівартості, який має відношення до витрат на захист дисертацій, обговорюються різні методи обліку собівартості та калькуляції собівартості продукції, підкреслюючи важливість вибору раціонального підходу для

ефективного управління собівартістю. Собівартість продукції вважається ключовим показником ефективності виробництва та інструментом для досягнення основних цілей компанії. Необхідні подальші дослідження для економічного обґрунтування вибору методів обліку собівартості та калькуляції собівартості продукції (Вергун et al., 2023).

Питання розрахунку витрат на освітні послуги у вищій школі присутні й у працях іноземних авторів. Проблеми розвитку австралійських університетів полягають у постійному зниженні якості освітніх послуг, несправедливе ставлення до іноземних студентів та недостатня оплата праці запрошених викладачів, що детально розглядалося в науковій роботі дослідників (Harun & Durden, 2025). Досліджувалися системи вимірювання ефективності та фінансування для деяких нових напрямків для майбутніх досліджень, що впроваджені в англійській вищій освіті у роботі (Johnes & Perez-Esparrells, 2025).

Університетську освіту В'єтнаму досліджували науковці V. T. Pham та B. Tran-Nam та визначили собівартість одиниці навчання як відношення загальних витрат до обсягу виробництва та дійшли до висновку необхідності загальної університетської реформи у В'єтнамі (Pham & Tran-Nam, 2021).

У статті S. Ingram демонструється, що зміни державної політики знизили ефективність та конкурентоспроможність, а також послабили фінансове становище низки університетів Австралії (Ingram, 2023).

Досліджуючи ринок вищої освіти Японії M. Fujikawa розглядає вплив політики субсидування держави на доходи ЗВО та пільги для студентів, такі як стипендії та позики, а також на рівність в освіті після коронавірусної хвороби 2019 року (COVID-19) (Fujikawa, 2025).

Дослідницьке питання одного з найвідоміших дослідницьких університетів Латинської Америки, що розглядається в статті авторів L. G. P. Ferrero та S. L. M. Salles-Filho стосується того, чи може інституційне планування, пов'язане з розподілом ресурсів в академічних підрозділах, сприяти просуванню досконалості та актуальності всередині академічних підрозділів, що дозволяє університету та самим академічним підрозділам визначати пріоритети своїх показників. Університет потім може використовувати свій бюджет, щоб заохотити підрозділи рухатися в напрямку, який відповідає інтересам університету в цілому та самих підрозділів (Ferrero & Salles-Filho, 2025).

У дослідженні науковців W. Wafa, A. H. Sharaai, N. K. Matthew та

N. A. Akhundzada застосовується метод LCC для розрахунку витрат, пов'язаних з Кабульським університетом та послугами, які він надає, на основі даних інвентаризації витрат за 2020 контрольний рік (Wafa, Sharaai, Matthew, & Akhundzada, 2025).

В науковій роботі F. Gölpек зазначається, що вища освіта користується дедалі більшим попитом у людей, очікуючи отримання високих прибутків в подальшому житті. Теоретично прийнято, що основні фактори, що визначають попит на вищу освіту, узгоджуються з результатами емпіричних досліджень у кількох країнах, включаючи Туреччину. Ця ситуація пов'язана з простим економічним правилом, що товар або послуга, які майже нічого не коштують або коштують мало, зростатимуть, доки гранична вигода від їхнього попиту не дорівнюватиме 0 (Gölpек, 2012).

Окремою темою можна розглядати дослідження науковців U. Tuagi та A. Kumar про критичні відмінності між твердими та м'якими грошима, їхньої ролі у формуванні вищої освіти та дієві стратегії для досягнення фінансової стійкості ЗВО. За допомогою реальних тематичних досліджень та глобальних аналітичних даних розкривається, як університети можуть диверсифікувати фінансування, керувати ризиками та забезпечувати майбутнє ЗВО (Tuagi & Kumar, 2026).

Нормативно-правові та фінансові моделі атестаційних процедур в Україні

В Україні фінансування процедур атестації наукових ступенів (захист дисертацій) регламентується низкою нормативних актів. Вперше ступінь доктора філософії було введено Законом України «Про вищу освіту»¹ 2014 року, що замінив ступінь кандидата наук. Відповідно до чинного Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. зі змінами)², захист дисертації проводиться у разовій спеціалізованій вченій раді, а оплата роботи членів разової

спеціалізованої вченої ради та офіційних опонентів здійснюється офіційно.

Зокрема, у випадку аспірантів, що навчалися за державним замовленням, витрати на оплату членів ради покриває держава, тоді як для контрактників ці витрати включено до оплати за навчання за їхнім договором. Це нововведення покликане подолати попередню практику, коли здобувачі вимушені були неофіційно оплачувати працю членів спеціалізованих рад, що породжувало корупційні ризики.

У дослідженнях науковців детально розглядаються програми протидії корупції в закладах вищої освіти. В їх наукових працях визначено три основних напрями боротьби з корупційними ризиками: державний рівень – унормування законодавчими актами права на якісну вищу освіту задля сталого розвитку суспільства; внутрішній рівень ЗВО – внутрішні положення протидії корупційним ризикам, запровадження новітніх технологій, щодо виявлення академічного плагіату, дотримання академічної доброчесності; соціальний рівень для здобувачів – роз'яснення необхідності протидії корупції задля отримання якісних знань (Усик & Схулухія, 2017; Дриголь, 2023).

В наукових роботах інших науковців визначаються основні форми корупції у вищій освіті: підкуп, кумівство, академічне шахрайство, нецільове використання коштів, продаж кваліфікаційних робіт, фаворитизм, що приводить до зниження якості освіти та нерівних можливостей для здобувачів вищої освіти (Бондаренко, 2023).

Щоб унеможливити корупційні ризики на рівні держави визначено, що витрати, пов'язані з підготовкою та проведенням захисту, можуть покриватися з різних джерел. Норми оплати праці опонентів встановлюються спільним наказом МОН та Мінсоцполітики³ (наприклад, наказ ВАК України та Мінпраці № 696/345 від 29.10.2010 визначив розцінки оплати опонентів). Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 796⁴ передбачає, що заклади освіти можуть надавати платні послуги, зокрема послугу з організації та проведення

1 Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Редакція від 05.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 08.07.2025).

2 Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії : Документ 44-2022- п, Редакція від 08.05.2024, підстава 07-2024-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-р#Text> (дата звернення: 08.07.2025).

3 Про затвердження Норм оплати праці офіційних опонентів : Наказ ВАК України та Мінпраці № 696/345 від 29.10.2010 : Документ z1098-10, Прийняття від 29.10.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1098-10#Text> (дата звернення: 08.07.2025).

4 Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності : Постанова КМУ, Документ 796-2010-п, Редакція від 24.12.2024, підстава - 1469-2024-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-п#Text> (дата звернення: 08.07.2025).

захисту дисертації для осіб, які навчалися за договорами (контрактом), **в тому числі для осіб, які не навчалися у даному закладі**. Іншими словами, заклад має право стягнути плату за проведення разового захисту здобувача, який не був у ньому аспірантом, щоб компенсувати витрати на організацію процедури. Важливо, що пряме фінансування оплати членів спецради та опонентів не покривається цією платною послугою (вони оплачуються коштом ЗВО згідно з бюджетним кошторисом). Це створює певний фінансовий тягар для закладу, якщо здобувач не приносив фінансового внеску через навчання. У таких випадках сума оплати за освітні послуги відсутня або недостатня для покриття фактичних витрат закладу вищої освіти на організацію захисту, що включають залучення опонентів, роботу технічного й адміністративного персоналу, перевірку дисертації на плагіат, виготовлення диплома, утримання інфраструктури тощо.

Таким чином, законодавча база України визначає механізми офіційної оплати процедури захисту (за рахунок держави або коштів здобувача), а також надає ЗВО право вводити плату за організацію захисту для «сторонніх» здобувачів, хоча практична реалізація цих механізмів стикається з фінансовими обмеженнями закладів.

Методологія дослідження. Застосовано метод аналізу нормативно правової бази, що регламентує надання платних послуг у сфері вищої освіти, зокрема:

- Постанову Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року № 796 (із змінами) «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти»;
- Постанову КМУ від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»;
- наказ ВАК України та Міністерства праці України від 29.10.2010 № 696/345 «Про затвердження Норм оплати праці офіційних опонентів»;
- наказ МОН України від 24.06.2024 № 910 «Про деякі особливості набуття та поновлення статусу здобувача освіти» (Наказ МОН України, 2024).

Для обґрунтування повної вартості організації та проведення захисту дисертації здобувачів вищої освіти, які поновлюються виключно для захисту або переводяться з інших закладів вищої освіти, було використано метод калькулятивного розрахунку витрат, орієнтований на по-

криття прямих і частково непрямих витрат закладу.

Методика розрахунку включала такі етапи:

1. Визначення трудовитрат наукових та адміністративно-технічних працівників. Застосовані погодинні ставки оплати праці, встановлені відповідно до кваліфікаційного рівня офіційних опонентів (доктор наук, професор; доктор наук; кандидат наук/доктор філософії) та середньої тривалості роботи над відгуком – 30 годин.

2. Облік супутніх адміністративних витрат. Включено витрати на оплату праці технічного персоналу, який супроводжує процедуру атестації, в обсязі фіксованої суми (800 грн на один захист), а також обчислено нарахування на заробітну плату за ставкою 22%, що відповідає чинному нормативу соціального внеску.

3. Розрахунок вартості перевірки дисертацій на академічну доброчесність. Вартість перевірки визначена шляхом ділення загальної вартості річного договору з провайдером StrikePlagiarism на кількість текстів, передбачених договором, з урахуванням індексу споживчих цін на дату проведення розрахунку.

4. Оцінка вартості виготовлення диплома з додатком. До вартості включено витрати на друк (50 грн) та виготовлення додатка (40 грн), скориговані на індекс інфляції, прогнозований на поточний рік.

5. Розрахунок загальноуніверситетських витрат. Непрямі витрати (комунальні послуги, утримання IT-інфраструктури, інформаційно-бібліотечні послуги, послуги зв'язку, витратні матеріали тощо) враховували як умовно-постійні та становили 25% від сукупної суми прямих витрат (пункти 1–4 в Таблиці 1).

Загальну вартість процедури захисту визначали як суму всіх зазначених компонентів. Розрахунки проводили для кількох варіантів складу опонентів. Для уточнення інфляційних та економічних індексів використано статистичні дані Державної служби статистики України та прогнозні показники Міністерства фінансів України на відповідний фінансовий рік.

Основні результати.

Міжнародний досвід фінансування процедур захисту дисертацій

Моделі фінансування захисту дисертацій за кордоном суттєво різняться залежно від країни та системи вищої освіти. В більшості розвинених країн витрати на атестацію докторів філософії інтегровані в загальну систему фінансування підготовки аспірантів і не покладаються безпосередньо на здо-

бувачів під час захисту. Наприклад, у США та Канаді аспіранти зазвичай сплачують за навчання через семестрову плату (яка може покриватися стипендіями чи асистентськими позиціями), тож окремої плати саме за процедуру захисту не стягується. Університет покриває організаційні витрати захисту за рахунок своєї загальної інфраструктури, а від здобувача вимагається лише сплата невеликого адміністративного збору під час подання фінальної дисертації до захисту.

Для прикладу, в Університеті Кентуккі базовий збір за обробку дисертації становить лише 85 доларів США¹, що фактично покриває друк та архівування, а не роботу атестаційної комісії членів ради. Аналогічно, багато університетів у США стягують символічні суми (50–100 доларів США) як «graduation fee» або «thesis submission fee», залишаючи основний фінансовий тягар процесу на установі.

У країнах Європейського Союзу практика фінансування захисту також базується на тому, що університет або держава покривають витрати, хоча існують випадки запровадження окремих оплат. У Великій Британії здобувачі ступеня PhD, як правило, не сплачують окремо за проведення захисту, якщо вони перебувають у статусі зарахованого на навчання здобувача вищої освіти. Витрати на опонентів та організацію захисту покриває університет – зовнішнім опонентам виплачується гонорар та компенсуються витрати на проїзд².

Разом з тим університети Британії часто встановлюють *examination fees* у випадках, коли здобувач перевищив нормативний термін навчання або подає дисертацію після формального завершення програми. Так, правила Університету Ноттінгема передбачають, що якщо здобувач подає дисертацію, не сплачуючи більше за навчання, або потребує повторного захисту, з нього може стягуватися додаткова плата за процедуру захисту³.

Окремо може стягуватись плата за продовження терміну підготовки дисертації (*thesis-pending fee*) чи за відтерміновану подачу роботи. Розміри таких оплат помірні і покликані частково компенсувати інфраструктурні витрати за той період, коли аспірант вже не оплачує навчання. В Універси-

теті Сент-Ендрюс, наприклад, встановлено фіксований екзаменаційний збір 180 фунтів Стерлінгів (сукупно за роботу зовнішнього опонента та проведення очного засідання)⁴ (University of St Andrews. Fees for external examiners), який сплачується університетом або включається в загальну вартість освітньої програми.

Досвід країн Східної Європи цікавий тим, що історично там існувала можливість здобуття наукового ступеня екстерном (поза аспірантурою), яка передбачала сплату за процедуру захисту. У Польщі до реформи 2018 року університети могли стягувати з здобувачів наукового ступеня плату за проведення процедури присудження ступеня доктора наук (так званий *przewód doktorski*). Законодавство визначало, що розмір такої оплати не може перевищувати фактичних витрат на процедуру (включно з оплатою праці голови ради, опонентів, рецензентів тощо)⁵.

На практиці деякі польські університети встановлювали значні суми – наприклад, вказуються розрахунки витрат у розмірі 20–30 тис. PLN залежно від кількості рецензентів і опонентів, які задіяні під час процедури захисту⁶. Однак, після запровадження нового Закону «Про вищу освіту і науку» (2018) Польща відмовилась від стягнення плати з тих, хто пройшов навчання в аспірантурі. Згідно з ст.182 цього закону, особи, які завершили навчання аспірантурі, звільняються від будь-яких оплат за процедуру присудження ступеня. Це правило також поширене на тих, хто навчався в аспірантурі за старими програмами до 2019/2020 н.р., навіть якщо захист відбувається після завершення навчання. Така норма була підтверджена омбудсманом Польщі, який наголосив, що вимагання оплати за захист від осіб, які завершили програму підготовки, є неправомірним і несправедливим⁷.

4 University of St Andrews. Fees for external examiners. URL: <https://www.st-andrews.ac.uk/education/staff/assessment/external-examiners/fees/> (дата звернення: 08.07.2025).

5 Oplata za przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego lub tytułu profesora. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawo-o-szkolnictwie-wyzszym-i-nauce-18750400/art-182> (дата звернення: 08.07.2025).

6 Oplaty za postępowanie ws. nadania stopnia doktora. Akademia im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. URL: <https://amu.edu.pl/doktoranci/studia-doktoranckie/tryb-eksternistyczny/wysokosc-oplat-tryb-eksternistyczny/oplaty-za-postepowanie-ws.-nadania-stopnia-doktora> (дата звернення: 08.07.2025).

7 Oplaty za doktorat po zakończeniu studiów doktoranckich. Prawo.pl. URL: <https://www.prawo.pl/student/oplaty-za-doktorat-po-zakonczeniu-studiow-doktoranckich,521367.html> (дата звернення: 08.07.2025).

1 University of Kentucky. Theses and Dissertations. URL: <https://gradschool.uky.edu/academic-services/theses-and-dissertations> (дата звернення: 08.07.2025).

2 Graduate School. University of South Wales. URL: <https://www.southwales.ac.uk/gradschool/> (дата звернення: 08.07.2025).

3 University of Nottingham. Other fees I may have to pay. URL: <https://www.nottingham.ac.uk/fees/tuitionfees/202021/other-fees-i-may-have-to-pay-2020-21.aspx> (дата звернення: 08.07.2025).

Отже, міжнародний досвід демонструє дві моделі: або вартість атестаційних процедур повністю покривається закладом/державою (через бюджетне фінансування або включення в вартість навчання), або ж стягується спеціальний збір зі здобувача у випадку, якщо він не є чинним здобувачем навчальної програми. Загальною тенденцією є прагнення зменшити фінансові бар'єри для здобувачів на етапі захисту і забезпечити належне фінансування якості процедур з сторонніх джерел.

Механізми компенсації витрат у випадках неповного проходження здобувачами програми

Окремим викликом для економіки вищої освіти є ситуації, коли здобувач наукового ступеня не проходить повний курс підготовки в цьому закладі вищої освіти, але користується його ресурсами для проходження атестації. До таких випадків належать: поновлення в ЗВО виключно для захисту дисертації після відрахування (через завершення терміну навчання без захисту), переведення здобувача з іншого ЗВО для захисту (якщо в попередньому закладі відсутня акредитація програми або заклад ліквідовано), а також так звані "сторонні" здобувачі, які раніше не навчалися в даному ЗВО, але прагнуть захиститися на його базі. У всіх цих випадках основні витрати на проведення захисту лягають на приймаючий заклад, тоді як здобувач або взагалі не сплачував навчання в ньому, або сплатив лише незначну частину (наприклад, один семестр поновлення). Виникає питання: які механізми компенсації затрат може застосувати заклад, щоб покрити витрати на таких здобувачів і водночас не порушити їхнє право на атестацію?

Як було зазначено вище, законодавство дозволяє надання платної послуги з організації захисту дисертації для осіб, що не навчалися у закладі. Практична реалізація цього механізму полягає у тому, що здобувач (чи юридична особа) укладає з ЗВО договір про надання послуги і сплачує визначену калькуляцією суму. Деякі заклади вищої освіти України вже розробили внутрішні інструкції щодо розрахунку вартості такої послуги. Наприклад, у Сумському державному університеті (Sumy State University) існує інструкція зі складання кошторису витрат на організацію процедури захисту в разових спецрадах, де враховано всі статті витрат (робота опонентів, технічний супровід, перевірка на плагіат, виготовлення диплома, комунальні та інші послуги) – це дозво-

ляє обґрунтовано визначити суму, яку слід стягнути із зовнішнього здобувача¹. Подібно, у Львівській політехніці запроваджено типову форму договору про забезпечення організації захисту дисертації для сторонніх осіб², що регулює права та обов'язки сторін і фінансові питання. Такі договори забезпечують юридичну підставу для компенсації витрат ЗВО.

Однак, існують і обмеження: заклад вищої освіти не може стягувати плату за те, що прямо фінансується державою або має бути безоплатним. Зокрема, як зазначалося, час роботи членів спеціалізованої ради та офіційних опонентів оплачується коштом ЗВО відповідно до встановлених ставок, і не включається до платної послуги.

Таким чином, навіть якщо здобувач сплатить за організацію захисту, заклад все одно нестиме витрати на винагороди науковцям-експертам. Частково цю проблему вирішує те, що для внутрішніх здобувачів (аспірантів ЗВО) оплата опонентів закладається або в державне фінансування підготовки аспірантів, або в кошти від їхнього навчання за контрактом (Свеженцев, 2022).

Для поновлених чи переведених осіб, які були раніше бюджетниками, МОН іноді передає університету кошти пропорційно невикористаному часу навчання (або принаймні зберігає за ними держзамовлення на етапі захисту), але таких механізмів явно не достатньо і вони не врегульовані на рівні деталізації. Наприклад, новий Порядок 2022 р.³ вимагає від здобувача перевестися до закладу з акредитованою програмою для захисту, але не пояснює, як переноситься його фінансування чи хто оплачує додаткове навчання в новому закладі. Через це університет, який приймає «чужого» здобувача, змушений або покладатися на власний кошторис, або вимагати від здобувача укладення контракту хоча б на мінімальний термін (Ніколаєв, 2022).

У міжнародній практиці подібні ситуації вирішуються різними шляхами. В англо-американській системі поширеною є

1 Сумський державний університет. URL: <https://normative.sumdu.edu.ua/?task=getfile&tmpl=component&id=3a273e76-decf-ee11-b198-005056015693&kind=1&version=1708493474.5155> (дата звернення: 08.07.2025).

2 Оплата процедури захисту. Національний університет «Львівська політехніка». URL: <https://pnu.ua/spetsrady/pamiatka-zdobuvacha-naukovoho-stupenia/oplata-protsedury-zakhystu> (дата звернення: 08.07.2025).

3 Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.07.2025).

Таблиця 1. Калькуляція вартості захисту дисертацій (після 2016 р., разові спецради) для різних комбінацій офіційних опонентів (UAH)
Table 1. Calculation of the cost of defending dissertations (after 2016, one-time special councils) for various combinations of official opponents (UAH)

№	Кількість опонентів / Number of opponents	Комбінація складу спецради / Composition of the special council	Оплата праці опонентів / Salary of opponents	Оплата праці адміністративно-технічного персоналу / Salary of administrative and technical personnel	Нарахування на заробітну плату (22%) / Salary accruals (22%)	Перевірка на плагіат / Plagiarism check	Виготовлення диплома з додатком / Production of diploma with appendix	Інші загальноуніверситетські витрати (25%) / Other general university expenses (25%)	ВСЬОГО / TOTAL
1	2	2ДП/DP	20665,20	800	4722,34	104,42	98,01	6697,49	32987,46
2	2	1Д/D, 1ДП/DP	18508,50	800	4247,87	104,42	98,01	5939,70	29698,5
3	2	1ДП/DP, 1К/PhD	16869,60	800	3887,31	104,42	98,01	5439,84	27199,18
4	2	2Д/D	16351,80	800	3773,40	104,42	98,01	5281,91	26409,54
5	2	1Д/D, 1К/PhD	14712,90	800	3412,84	104,42	98,01	4782,04	23910,21
6	2	2К/PhD	13074,00	800	3052,28	104,42	98,01	4282,18	21410,89
7	3	3ДП/DP	30997,80	800	6995,52	104,42	98,01	9748,94	48744,69
8	3	2ДП/DP, 1Д/D	28841,10	800	6521,04	104,42	98,01	9091,14	45455,71
9	3	1ДП/DP, 2Д/D	26684,40	800	6046,57	104,42	98,01	8433,35	42166,75
10	3	2Д/D, 1ДП/DP, 1К/PhD	25045,50	800	5686,01	104,42	98,01	7933,49	39667,43
11	3	3Д/D	24527,70	800	5572,09	104,42	98,01	7775,56	38877,78
12	3	2Д/D, 1К/PhD	22888,80	800	5211,54	104,42	98,01	7275,69	36378,46
13	3	1Д/D, 2К/PhD	21249,90	800	4850,98	104,42	98,01	6775,83	33879,14
14	3	3К/PhD	19611,00	800	4490,42	104,42	98,01	6275,96	31379,81

Примітка / Note: Д – доктор наук /D – Doctor of Sciences, П – вчене звання професора / P – academic title of Professor, К – кандидат наук/доктор філософії / PhD.

вимога *continuous enrollment*: доки аспірант не захистив дисертацію, він мусить бути зарахованим (навіть якщо не відвідує занять) і сплачувати певний щорічний або семестровий збір за підтримання статусу здобувача. Цей збір невеликий порівняно з повною платою за навчання, але гарантує закладу ресурс для підтримки інфраструктури й адміністративного супроводу здобувача. Наприклад, у вже згаданому правилах Ноттінгемського університету передбачено оплату за *thesis-pending period* після завершення основного періоду навчання.

У разі поновлення здобувача лише для захисту, західні університети зазвичай стягують плату за один семестр або за процедуру захисту, як описано вище. Таким чином, сам фінансовий механізм для «незавершених» здобувачів вбудовано в академічні правила (плата за продовження, за іспити, за захист тощо), і ці кошти покривають витрати закладу.

Для України актуальним є розроблення прозорої моделі калькуляції і компенсації ви-

трат у подібних випадках. Окремі ЗВО в цій сфері вже пропонують розрахунки повної собівартості процедури захисту і обґрунтування ціни послуги для стороннього здобувача. Такі підходи враховують пряму складову (оплата праці опонентів, технічний супровід) і непряму складову (частка комунальних послуг, амортизації обладнання, адміністративного ресурсу) – подібно до поняття *indirect cost recovery* в західних університетах. Впровадження офіційної можливості стягувати з здобувача плату, що покриває **повну собівартість захисту**, включно з часткою непрямих витрат, могло б зняти фінансове навантаження з закладів вищої освіти і усунути стимули до неформальних платежів. При цьому важливо, щоб така плата була прозорою, обґрунтованою і не надмірною, аби не створювати бар'єрів для науки.

Результати та їх обговорення

Для здобувачів, які захищаються за новими правилами (після 2016 р., разові ради), існує 14 можливих варіантів повної вартості послуги.

Таблиця 1 містить деталізовані розрахунки для кожного варіанта, зокрема склад офіційних опонентів, основні статті витрат і загальну суму. **Оплата праці** включає виплати офіційним опонентам (за встановленими годинами) та залученому персоналу (фіксовано 800 грн). **Нарахування 22%** розраховані на суму оплати праці опонентів і персоналу. Витрати на перевірку роботи на **плагіат** (104,42 грн) та виготовлення **диплому** (98,01 грн) є сталими для всіх варіантів. **Накладні витрати 25%** нараховані на суму прямих витрат (оплата праці + нарахування + плагіат + диплом). Загальний розрахунок вартості захисту дисертацій доктора філософії.

Таблиця 1 демонструє, що повна собівартість захисту суттєво залежить від кількості опонентів та їх кваліфікації. Найдорожчим є варіант, коли дисертацію рецензують три опоненти – доктори наук, що мають вчене звання професора (усі опоненти з найвищими ставками): загальна вартість становить майже **48,7 тис. грн**. Найменшою є вартість захисту дисертації доктора філософії, якщо обидва опоненти – кандидати наук (доктори філософії) без залучення докторів наук: близько **21,4 тис. грн**. Типові ситуації знаходяться між цими крайнощами – наприклад, якщо при захисті PhD один опонент доктор наук, інший кандидат наук, вартість становить ~23,9–27,2 тис. грн.

Висновки.

1. Розроблена калькуляція на прикладі ДНУ показує, що повна собівартість організації та проведення захисту дисертації (як окремої платної послуги) є суттєвою і коливається в широких межах – від 20 тис. грн до 49 тис. грн залежно від рівня дисертації та складу опонентів. Основним драйвером витрат є оплата праці офіційних опонентів, яка, за умовою компенсації повної зайнятості в процесі захисту, становить 70–80% загальної суми.

2. Якісний та кількісний склад опонентів впливає на вартість процедури захисту: залучення більшої кількості докторів наук (особливо зі вченим званням професора) майже подвоює витрати порівняно з варіантами, де опоненти – переважно кандидати наук.

3. Порівняння зі «старою» моделлю (аспіранти до 2016 р.) показує, що раніше витрати на захист значною мірою приховувалися в загальних накладних витратах ЗВО і прямі виплати опонентам були символічними (кілька тисяч гривень сумарно). Тому впрова-

дження офіційної платної послуги з організації разового захисту має базуватися на новій моделі повних витрат, аби уникнути хронічного недофінансування цього етапу освітнього процесу.

4. Запропоновані розрахунки можуть слугувати основою для встановлення тарифів на послуги із захисту дисертацій сторонніх здобувачів. ЗВО доцільно запровадити окремі фіксовані ціни для захисту дисертації доктора філософії та доктора наук (наприклад, 30 тис. грн і 40 тис. грн відповідно, з можливим коригуванням під індекс інфляції). Це покриватиме типові витрати і гарантуватиме недотаційність процедури. У разі більш затратного складу опонентів (виняткові випадки з трьома професорами тощо), різниця може компенсуватися з внутрішніх резервів або встановлюватися надбавка до базової ціни.

5. Застосування розробленої моделі як офіційної дозволить забезпечити прозорість і економічну обґрунтованість платних послуг у сфері атестації кадрів вищої кваліфікації. Це сприятиме фінансовій стійкості спеціалізованих учених рад ЗВО, дозволить планувати витрати та уникнути перекидання цього навантаження на штатних працівників чи інших здобувачів. Окрім того, чітке визначення вартості захисту дисертації підвищить довіру сторонніх здобувачів та забезпечить рівні умови доступу до захисту при дотриманні принципів доброчесності і прозорості.

6. Представлений підхід можна адаптувати під зміни нормативних ставок або вимог (наприклад, іншу частку накладних витрат, зміну мінімальної зарплати тощо). Він є гнучким інструментом фінансового планування, який охоплює всі релевантні статті витрат. Бажано періодично переглядати тарифи (щонайменше щороку) з огляду на індексацію вартості бланків документів, послуг з перевірки на плагіат та посадових окладів науково-педагогічних працівників.

Перспективи подальших досліджень полягають у врахуванні додаткових чинників, що можуть впливати на собівартість процедури захисту. Зокрема, варто проаналізувати витрати часу та ресурсів на роботу разової спецради (голови, секретаря, рецензентів) – наразі їхня праця оплачується не за рахунок здобувача, але становить навантаження на ЗВО. Моделювання таких витрат дозволить оцінити повну економічну собівартість процесу атестації та обґрунтувати можливість стимулювання членів спецрад у майбутньому.

Список використаної літератури

1. Щипанський П. В., Корецький А. А., Капосльоз Г. В., Зайцев М. М. Організація підготовки докторів філософії у країнах Європейського союзу та Україні: стан, тенденції, перспективи. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського. 2018. №2(63). С. 136-142. doi.org/10.33099/2304-2745/2018-2-63/136-142
2. Шевченко І., Зміюва І. Набуття ступеня доктора філософії: виклики для наукової спільноти в Україні. Новий колегіум. 2024. Вип. 2(114). С. 23–25. doi.org/10.34142/nc.2024.2.23
3. Демідова Ю., Тверитникова О., Іліаш Н. Система підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні: ретроспектива розвитку і особливості формування. Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2019. № 4. С. 112–124. doi.org/10.20998/2078-7782.2019.4.09
4. Калашнікова С. А., Скиба Ю. А., Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В. Забезпечення якості підготовки докторів філософії за спеціальністю «011 освітні, педагогічні науки» в Інституті Вищої Освіти НАПН України : Наукова доповідь на засіданні Президії НАПН України 19 травня 2022 р. Вісник Національної академії педагогічних наук України. № 4(1)бю С. 1-10. doi.org/10.37472/v.naes.2022.414
5. Бідюк Н., Третко В. Підготовка докторів філософії в галузі освіти: досвід Великої Британії. Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems. 2021. Вип. 60. С. 345-352. doi.org/10.31652/2412-1142-2021-60-345-352
6. Гайдук О. Підготовка майбутніх докторів філософії в інституті професійної освіти НАПН України: мета і завдання навчальної дисципліни «порівняльна професійна педагогіка». Інноваційна Професійна Освіта. (2022). Вип. 5(6). С. 36–39. doi.org/10.32835/2786-619x.2022.5.6.36-39
7. Vivek R., Nanthagopan Y., Piriyaarshan S., Krupskyi, O. P. Teaching practices in the new normal: qualitative inquiry (Sri Lanka case). Advanced Education. 2023. Vol. 11(23). Pp. 170–189. doi.org/10.20535/2410-8286.290370
8. Вергун В. С., Цвек О. В., Воронко Р. М. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції та напрямки їх удосконалення. Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic Sciences. 2023. Vol. 69. Pp. 30–39. doi.org/10.36477/2522-1205-2022-69-04
9. Harun H., Durden C. Neoliberalism and sustainability of higher education in Australia. Industry and Higher Education. 2025. Vol. 39, № 5. Pp. 485–491. doi.org/10.1177/09504222241296295
10. Johnes J., Perez-Esparrells C. The quest for efficiency in higher education in England: lessons learned for developed economies. International Transactions in Operational Research. 2025. Vol. 32, № 5. Pp. 2677–2706. doi.org/10.1111/itor.13583
11. Pham V. T., Tran-Nam B. Estimating unit cost of public university education in Vietnam. Educational Research for Policy and Practice. 2021. Vol. 20. Pp. 279–305. doi.org/10.1007/s10671-020-09280-8
12. Ingram S. The financial impact of policy reform on the Australian university sector 1988–2019. Higher Education. 2023. Vol. 86. Pp. 1233–1267. doi.org/10.1007/s10734-022-00970-1

References

1. Shchypanskyi, P. V., Koretskyi, A. A., Kaposloz, H. V., & Zaitsev, M. M. (2018). Organization of PhD training in the EU countries and Ukraine: state, trends, prospects. Collected papers of the Center for Military and Strategic Studies of the Ivan Cherniakhovskyi NDU of Ukraine, 2(63), pp.136-142. doi.org/10.33099/2304-2745/2018-2-63/136-142 (in Ukrainian)
2. Shevchenko, I., & Zmiiova, I. (2024). Obtaining the degree of Doctor of Philosophy: challenges for the academic community in Ukraine. Novyi Kolehium, 2(114), 23–25. doi.org/10.34142/nc.2024.2.23 (in Ukrainian)
3. Demidova, Yu., Tverytnykova, O., & Iliash, N. (2019). The system of training scientific and scientific-pedagogical personnel in Ukraine: retrospective of development and peculiarities of formation. Theory and Practice of Social Systems Management: Philosophy, Psychology, Pedagogy, Sociology, 4, 112–124. doi.org/10.20998/2078-7782.2019.4.09 (in Ukrainian)
4. Kalashnikova, S. A., Skyba, Yu. A., Slysarenko, O. M., & Talanova, Zh. V. (2022). Ensuring the quality of training of doctors of philosophy in the specialty "011 educational and pedagogical sciences" at the Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine: Scientific report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine on May 19, 2022. Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 4(1)б, 1-10. doi.org/10.37472/v.naes.2022.414 (in Ukrainian)
5. Bidiuk, N., & Tretko, V. (2021). Training of Doctors of Philosophy in Education: The Experience of Great Britain. Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems, 60, 345-352. doi.org/10.31652/2412-1142-2021-60-345-352 (in Ukrainian)
6. Gaiduk, O. (2022). Training of future doctors of philosophy at the Institute of Professional Education of the National Academy of Sciences of Ukraine: the goal and objectives of the academic discipline "Comparative Professional Pedagogy". Innovative Professional Education, 5(6), 36–39. doi.org/10.32835/2786-619x.2022.5.6.36-39 (in Ukrainian)
7. Vivek, R., Nanthagopan, Y., Piriyaarshan, S., & Krupskyi, O. P. (2023). Teaching Practices in The New Normal: Qualitative Inquiry (Sri Lanka Case). Advanced Education, 11(23), 170–189. doi.org/10.20535/2410-8286.290370
8. Vergun, V. S., Tsvek, O. V., & Voronko, R. M. (2023). Cost accounting methods and product costing and directions for their improvement. Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic Sciences, 69, 30–39. doi.org/10.36477/2522-1205-2022-69-04 (in Ukrainian)
9. Harun, H., & Durden, C. (2025). Neoliberalism and sustainability of higher education in Australia. Industry and Higher Education, 39 (5), 485–491. doi.org/10.1177/09504222241296295
10. Johnes, J., & Perez-Esparrells, C. (2025). The quest for efficiency in higher education in England: lessons learned for developed economies. International Transactions in Operational Research, 32 (5), 2677–2706. doi.org/10.1111/itor.13583
11. Pham, V. T., & Tran-Nam, B. (2021). Estimating unit cost of public university education in Vietnam. Educ Res Policy Prac, 20, 279–305. doi.org/10.1007/s10671-020-09280-8
12. Ingram, S. (2023). The financial impact of policy reform on the Australian university sector 1988–2019. High Educ, 86, 1233–1267. doi.org/10.1007/s10734-022-00970-1

13. Ferrero L.G.P., Salles-Filho S.L.M. Planning and resource allocation models in research-intensive universities: budget allocation and the search for excellence. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2025. Vol. 12. Article 482. doi.org/10.1057/s41599-025-04778-z
14. Wafa W., Sharaai A. H., Matthew N. K., Akhundzada N. A. Calculation of Higher Education Institution's Facilities and Services Applying the Life Cycle Costing Approach Contributing Sustainability. *Journal of Sustainability Research*. 2025. Vol. 7, № 1. Article e250016. doi.org/10.20900/jsr20250016
15. Gölpek F. Price of higher education and individual demand. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2012. Vol. 41. Pp. 349–356. doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.04.040
16. Tyagi U., Kumar A. Hard Money vs. Soft Money and the Battle for Higher Education's Future: How Universities Can Leverage Both to Survive and Thrive. *Financial Survival in Higher Education* / ed. by S. Hai-Jew. IGI Global Scientific Publishing, 2026. Pp. 181–210. doi.org/10.4018/979-8-3373-0407-6.ch007
17. Усик В. І., Схулукія Ю. В. Корупція у вищій освіті як загроза академічній доброчесності. *Економіка та держава*. 2017. № 11. С. 65–67. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=3908&i=13> (дата звернення: 08.07.2025).
18. Дриголь О.О. Корупційні ризики вищої освіти в освітній діяльності. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. № 2. С. 96-101. doi.org/10.32782/39221476/
19. Бондаренко О. С. Корупційні ризики у вищій освіті: види, прояви та протидія. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2023. № 1(19). doi.org/10.21564/2311-9640.2023.19.276784
20. Свеженцев М. Уряд затвердив порядок присудження наукового ступеня доктора філософії: що зміниться. *Суспільне Новини*. 2022. URL: <https://suspilne.media/197268-urad-zatverdiv-poradok-prisudzenna-naukovogo-stupena-doktora-filosofii-so-zminitsa/> (дата звернення: 08.07.2025).
21. Колісник Л., Меньяло В., Ніколаєв Є. Нові правила захисту дисертації доктора філософії: що не так? 2022. URL: <https://www.skeptic.in.ua/phd-thesis-defense-rules-gone-wrong/> (дата звернення: 08.07.2025).
13. Ferrero, L.G.P., & Salles-Filho, S.L.M. (2025). Planning and resource allocation models in research-intensive universities: budget allocation and the search for excellence. *Humanit Soc Sci Commun*, 12, 482. doi.org/10.1057/s41599-025-04778-z
14. Wafa, W., Sharaai, A. H., Matthew, N. K., & Akhundzada, N. A. (2025). Calculation of Higher Education Institution's Facilities and Services Applying the Life Cycle Costing Approach Contributing Sustainability. *Journal of Sustainability Research*, 7 (1), art. no. e250016. doi.org/10.20900/jsr20250016
15. Gölpek, F. (2012). Price of higher education and individual demand. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 41, 349-356. doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.04.040
16. Tyagi, U. & Kumar, A. (2026). Hard Money vs. Soft Money and the Battle for Higher Education's Future: How Universities Can Leverage Both to Survive and Thrive. In S. Hai-Jew (Ed.), *Financial Survival in Higher Education* (pp. 181-210). IGI Global Scientific Publishing. doi.org/10.4018/979-8-3373-0407-6.ch007
17. Usyk, V. I., & Skhulukhiia, Yu. V. (2017). Corruption in Higher Education as a Threat to Academic Integrity. *Economy and the State*, 11, 65–67. Retrieved from <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=3908&i=13> (in Ukrainian)
18. Dryhol, O. O. (2023). Corruption Risks in Higher Education within Educational Activities. *Current Issues of National Jurisprudence*, 2, 96-101. doi.org/10.32782/39221476/ (in Ukrainian)
19. Bondarenko, O. S. (2023). Corruption risks in higher education: types, manifestations and countermeasures. *Bulletin of the Criminal Law Association of Ukraine*, 1(19). doi.org/10.21564/2311-9640.2023.19.276784 (in Ukrainian)
20. Sviezhentsev, M. (2022). The Government approved the procedure for awarding the academic degree of doctor of philosophy: what will change. *Suspilne News*. Retrieved from <https://suspilne.media/197268-urad-zatverdiv-poradok-prisudzenna-naukovogo-stupena-doktora-filosofii-so-zminitsa/> (in Ukrainian)
21. Kolisnyk, L., Meniailo, V., & Nikolaiev, Ye. (2022). New rules for defending the Doctor of Philosophy dissertation: what is wrong? Retrieved from <https://www.skeptic.in.ua/phd-thesis-defense-rules-gone-wrong/> (in Ukrainian)

Iryna Vainilovych,

Head of the Department of Postgraduate and Doctoral Studies, Oles Honchar Dnipro National University,
72, Nauky Ave., Dnipro, 49045, Ukraine
aspdnu215@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0003-0397-6009>

ECONOMIC JUSTIFICATION OF THE CALCULATION OF THE COSTS OF DEFENSE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY THESES (USING THE EXAMPLE OF OLES HONCHAR DNIPRO NATIONAL UNIVERSITY)

Abstract. The article presents an economic justification for the cost of organizing and conducting the defense of theses of PhD candidates who did not complete a full course of study within the educational and scientific program of a higher education institution. A comparative analysis of regulatory and legal support and financial mechanisms in Ukraine and abroad was conducted. It was found that for a higher education institution, the process of organizing and conducting a defense is associated with additional financial costs, since it includes financing the maintenance of information, library, and material and technical resources, payment for utilities and other services, checking dissertations for plagiarism, issuing diplomas, and also requires the involvement of official opponents and ensuring the work of technical and administrative personnel.

In international practice, two models are distinguished: if the applicant is not currently studying under the educational and scientific program, the institution or the state charges him a special fee, or covers all costs for certification procedures through budget financing or inclusion in the cost of the applicant's third (educational and scientific) level of higher education.

Using the example of Oles Honchar Dnipro National University, an economic model of cost calculation was developed, taking into account direct and indirect costs associated with the certification procedure and defense of a PhD thesis by applicants who are not graduates of the educational and scientific program of this particular higher education institution.

A transparent approach to establishing the cost of paid services for organizing defense for third-party applicants of the third (educational and scientific) level of higher education is proposed, which ensures the financial stability of the higher education institution, the integrity and openness of the procedure for attestation and defense of the Doctor of Philosophy dissertation.

Keywords: *Doctor of Philosophy, Higher Education Institution, Certification Procedure, Cost Calculation, Transparency of The Procedure, One-Time Specialized Academic Council, Economics of Higher Education.*

JEL Classification: A23; D61; L23; M11.

In cites: Vainilovych, I. (2025). Economic Justification of The Calculation of The Costs of Defense of Doctor of Philosophy Theses (Using The Example of Oles Honchar Dnipro National University). *Social Economics*, 71, 14-25. doi.org/10.26565/2524-2547-2025-71-02 (In Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 06.07.2025 р.
Стаття рекомендована до друку 12.08.2025 р.
Опубліковано 30.09.2025

The article was received by the editors 06.07.2025.
The article is recommended for printing 12.08.2025.
Published 30.09.2025